

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр-кт Берестейський, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Керівникам департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій, закладів вищої освіти, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України

Про стан травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти за 2023 рік

Шановні колеги!

На виконання пункту 5 розділ IV Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) від 16.05.2019 № 659, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13 червня 2019 р. за № 612/33583, в МОН проведено аналіз стану травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти за 2023 рік.

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

В умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України та введення воєнного стану 24 лютого 2022 р., строк дії якого продовжено Указом Президента України від 5 лютого 2024 р. № 49/2024, пов'язаними з цим значними руйнуваннями закладів освіти та іншої інфраструктури, змінами в проведенні освітнього процесу, що стало викликом для системи освіти України в частині забезпечення безпечного освітнього середовища, МОН, місцеві органи виконавчої влади та заклади освіти здійснюють відповідні кроки щодо законодавчого, нормативно-правового врегулювання питань, направлених на забезпечення безпечного функціонування закладів освіти, організації освітнього процесу, оновлення змісту освіти, захисту прав здобувачів освіти та працівників.

За оперативною інформацією органів управління освітою обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності, що

МОН № 1/6067-24 від 08.04.2024

Підписав: Лісовий Оксен Васильович

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000ED323600C71DB500

Дійсний: з 22.03.2023 0:00:00 по 21.03.2025 23:59:59

належать до сфери управління МОН та місцевих органів виконавчої влади, у 2023 році серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти обліковано:

3879 нещасних випадків із здобувачами освіти під час освітнього процесу, у тому числі 9 випадків із смертельними наслідками;

395 нещасних випадків невиробничого травматизму із смертельними наслідками, що трапилися із здобувачами освіти у побуті, у тому числі 42 дитини загинуло внаслідок терористичних дій російської федерації;

139 нещасних випадків/гострих професійних захворювань на виробництві серед працівників закладів освіти, підприємств, установ та організацій, у тому числі 8 випадків із смертельними наслідками.

Покращення стану травматизму серед учасників освітнього процесу можливо у разі комплексного підходу кожного до проблем профілактики травматизму на всіх рівнях та має включати не тільки внесення змін у законодавчі та нормативно-правові акти й набуття практичних безпекових навичок у всіх сферах діяльності, а також необхідно змінити ставлення кожного до особистої безпеки, усвідомлення, що запорукою безпеки є неухильне дотримання всіма учасниками освітнього процесу встановлених правил поведінки в різних умовах. За таких умов зможемо докорінно змінити ситуацію на краще.

Роботу з профілактики травматизму в закладах освіти необхідно проводити диференційовано, залежно від віку здобувачів освіти. Заходи щодо профілактики травматизму повинні включатися в план виховної роботи, який контролюється керівництвом закладу освіти, спрямовуються на профілактику травматизму та проводяться в позаурочний час. Знання та навички, отримані в закладі освіти, закріплюються в повсякденному житті. Основна увага дорослих у закладах освіти має бути направлена на попередження травматизму під час перерв, занять із фізкультури та рухливих ігор, а також на навчання дітей правилам безпеки життєдіяльності, порядку дій у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації, у тому числі порядку дій у разі оголошення сигналу «Повітряна тривога», поведіння біля водойм, дотримання правил дорожнього руху тощо. Крім того, необхідно звернути увагу на виконання заходів психологічного забезпечення з метою попередження випадків навмисного самошкодження серед здобувачів освіти.

З метою профілактики травматизму серед учасників освітнього процесу та працівників закладів освіти державної та комунальної форми власності, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління МОН та місцевих органів виконавчої влади, пропонується:

провести аналіз травматизму серед здобувачів освіти та працівників, визначити закономірності виникнення нещасних випадків, розробити заходи з їх запобігання та профілактики травматизму;

здійснювати моніторинг стану травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти, підприємств установ та організацій, під час освітнього процесу, виробництва та у побуті, його причин та наслідків з подальшим оприлюдненням результатів такого моніторингу на відповідних інтернет ресурсах та у спеціальних виданнях;

включити в плани виховної роботи заходи із попередження травматизму серед здобувачів освіти під час освітнього процесу та у побуті, а також формування стійких здоров'язбережувальних компетентностей здобувачів освіти, навичок безпечної поведінки в приміщеннях, коридорах і рекреаціях закладів освіти, на вулиці, дорогах, біля водойм та вдома;

здійснювати постійний контроль за відповідністю умов навчання та праці санітарно-епідеміологічним нормам;

проводити інструктажі з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності з учасниками освітнього процесу у відповідності до законодавства України та нормативно-правових актів з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності;

регулярно проводити профілактичні бесіди із здобувачами освіти та їх батьками про необхідність дотримання правил поведінки як у закладі освіти, так й у побуті;

сприяти підготовці та випуску збірників, бюлетенів, інформаційно-аналітичних матеріалів у друкованих засобах масової інформації про причини і наслідки аварій і нещасних випадків у побуті, а також про заходи з профілактики травматизму невиробничого характеру, що здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади;

розглянути можливість:

включення видатків на здійснення заходів з профілактики травматизму серед учасників освітнього процесу до складу відповідних бюджетних програм;

залучення профільних громадських організацій до участі у вирішенні питань безпеки життєдіяльності, зокрема безпеки дорожнього руху, пожежної безпеки, безпеки на залізничному транспорті та водних об'єктах;

створення циклу теле- і радіопередач для висвітлення питань безпеки життєдіяльності, зокрема безпеки дорожнього руху, пожежної безпеки, безпеки на залізничному транспорті та водних об'єктах, методів надання першої домедичної допомоги при травмах, опіках, отруєннях, а також для формування в учасників освітнього процесу прагнення до здорового та безпечного способу життя, негативного ставлення до тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотиків, забезпечення належного виховання дітей і підлітків.

Вважати виконання завдань щодо попередження травматизму серед учасників освітнього процесу одним з першочергових завдань керівників усіх рівнів задля забезпечення прав учасників освітнього процесу на безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці.

Додаток: на 15 арк.

З повагою

Міністр

Оксен ЛІСОВИЙ

АНАЛІЗ стану травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти за 2023 рік

1. Загальна характеристика системи закладів освіти, що належить до сфери управління Міністерства освіти і науки України, обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій

В умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України та введення воєнного стану 24 лютого 2022 р., строк дії якого продовжено Указом Президента України від 5 лютого 2024 р. № 49/2024, стан травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти під час освітнього процесу та в побуті набуває особливої стурбованості в загальній системі безпеки життєдіяльності, а проблема профілактики травматизму серед здобувачів освіти стає головним завданням широкого кола осіб і працівників різних спеціальностей. Причини збільшення випадків травматизму можна шукати як з боку низької організації роботи з профілактики травматизму працівників закладів освіти у тому числі у співпраці з батьками, так і з боку сучасних тенденцій дитячого розвитку, в частині зменшення рухомості, фізичної активності та гаджетолізації молоді.

Формуванню культури фізичного здоров'я серед здобувачів освіти багато часу приділяється в сучасній педагогіці. Професійні знання, навички і робота вчителя повинні бути спрямовані на запобігання нещасним випадкам та травмам, які стали одним з головних факторів, що загрожують життю і здоров'ю дітей.

Велику роль у запобіганні травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти має аналіз і, головне, своєчасне доведення його результатів до всіх закладів освіти та всіх працівників.

Метою аналізу травматизму є визначення закономірності виникнення нещасних випадків, розробка заходів з їх запобігання та профілактики травматизму, у зв'язку з чим потрібно систематично аналізувати й узагальнювати причини травматизму.

При проведенні аналізу застосовуються статистичні відомості травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладу освіти. У ході аналізу визначались причини та характер нещасних випадків, найнебезпечніші види діяльності та процеси, виявлялись загальні тенденції дитячого травматизму під час освітнього процесу та у побуті.

На сьогодні галузь освіти серед решти галузей національної економіки має найбільш розширену мережу закладів та установ, що охоплює всю територію України. До сфери управління Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) та обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій належить **майже 24,6 тис** закладів освіти державної та комунальної форми власності, в

яких навчається більше 6,142 млн здобувачів освіти та працює майже 1,2 млн працівників.

2. Узагальненна характеристика роботи щодо попередження травматизму серед учасників освітнього процесу

Питанням охорони праці, безпеки життєдіяльності, створення належних санітарно-гігієнічних умов, профілактики травматизму у закладах освіти приділяється значна увага керівників усіх рівнів та суспільства в цілому.

На виконання Законів України «Про охорону праці», «Про дорожній рух», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», Кодексу цивільного захисту України, Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом МОН від 26.12.2017 № 1669, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України (далі – Мін'юст) 23 січня 2018 року за № 100/31552, МОН, органами управління освітою місцевих органів виконавчої влади, закладами освіти, підприємствами, установами та організаціями, що належать до сфери управління МОН, організовується та планується виконання заходів щодо попередження, запобігання та зниження рівня травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти під час освітнього процесу та в побуті.

Безпека учасників освітнього процесу є пріоритетом у прийнятті рішення щодо форм навчання у закладах освіти. З урахуванням безпекової ситуації в регіонах місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, керівниками закладів освіти та батьківськими колективами опрацьовані варіанти щодо роботи конкретного закладу освіти в очному, дистанційному або змішаному режимі.

З метою створення безпечних умов перебування у закладах освіти учасників освітнього процесу, з урахуванням збройної агресії російської федерації та організованого початку нового навчального 2022/2023 року керівникам органів управління освітою обласних, Київської міської військових адміністрацій, закладів вищої освіти, що належать до сфери управління МОН, листом МОН від 17.05.2023 № 1/6990-23 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2023/24 року» було запропоновано інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Питання забезпечення безпеки закладів освіти є невід'ємною складовою процесу створення безпечного освітнього середовища.

Розпорядженням КМУ від 07.04.2023 № 301-р схвалено Концепцію безпеки закладів освіти (далі – Концепція). Метою Концепції є створення рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти, організація безпечного освітнього середовища, зокрема в умовах військової агресії російської федерації проти України. Строк реалізації Концепції – 2023-2025 роки.

Основними завданнями Концепції, спрямованими на розв'язання визначених проблем, є:

- 1) Створення безпечної інфраструктури закладів освіти;
- 2) Ефективне попередження та протидія негативним безпековим явищам в освітньому середовищі;
- 3) Формування компетентностей безпеки в учасників освітнього процесу;
- 4) Організація безпечного підвезення учнів та вчителів до/з закладів загальної середньої освіти.

Задля забезпечення безпечного освітнього середовища урядом було ухвалено постанови КМУ:

від 28.04.2023 № 419 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти»;

від 28.04.2023 № 418 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання шкільних автобусів»;

від 27 грудня 2023 р. № 1374 «Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету) для забезпечення викладання навчального предмета «Захист України»».

Департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій, закладам післядипломної педагогічної освіти були надіслані та розміщено на вебсайті МОН такі інструктивно-методичні рекомендації:

про дотримання правил безпеки під час освітнього процесу в закладах освіти (від 22.03.2023 № 1/3991-23);

про методичні рекомендації щодо організації літнього відпочинку дітей у 2023 році (від 31.05.2023 № 4/1797-23);

про організацію діяльності закладів дошкільної освіти в літній період в умовах воєнного стану (від 31.05.2023 № 4/1798-23);

про методичні рекомендації «Безпечне освітнє середовище: Надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації (від 03.08.2023 № 1/11479-23);

про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриття» від 20.08.2023 № 1/8820-23;

про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти у 2023/2024 навчальному році (від 21.08.2023 № 1/12492-23);

про організацію освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти у 2023/2024 навчальному році (від 23.08.2023 № 1/12609-23);

щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2023/2024 навчальному році (від 24.08.2023 № 1/12702-23);

про організацію та проведення заходів з питань безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу на час зимових канікул (від 13.12.2023 № 1/19632-23).

Наказом МОН від 01.11.2023 № 1338, що зареєстрований у Мін'юсті 08.12.2023 за № 2142/41198, оновлено зміст навчальної програми предмета «Захист України» для закладів загальної середньої освіти; доповнено Типовий перелік засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів предмета

«Захист України» закладів освіти, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти.

Крім того затверджено:

Порядок реалізації експериментального проекту «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі» (постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2023 № 867), у межах реалізації якого передбачено запровадження та організацію діяльності спеціаліста із безпеки в освітньому середовищі для забезпечення безпеки в освітньому середовищі, у тому числі запобігання, раннє виявлення, припинення та усунення можливих негативних явищ у закладах освіти;

Типову програму підвищення кваліфікації педагогів і керівників (директорів) закладів загальної середньої освіти зі створення безпечного і здорового освітнього середовища в закладі освіти (наказ МОН від 06.09.2023 № 1091);

Порядок взаємодії закладів освіти, територіальних органів та підрозділів ДСНС, Національної поліції України з питань функціонування класів безпеки спільним наказом МОН та МВС від 20.11.2023 № 1436/940, який зареєстровано у Мінюсті 05.12.2023 за № 2117/41173.

У межах реалізації експериментального проекту забезпечується постійна координація спеціалістів із безпеки в освітньому середовищі на місцях (21 регіон, 110 територіальних громад): 118 спеціалістів пройшли навчання на базі закладів вищої освіти МВС, 112 працює в громадах, із загальним охопленням 350 закладів освіти, де навчається понад 112,5 тис. дітей.

Оновлено Примірний перелік обладнання для класів безпеки у закладах освіти (наказ МОН від 20.10.2023 № 1269).

За інформацією місцевих органів управління освітою у 2023 році у закладах загальної середньої освіти створено понад 2900 класів безпеки.

Розпочато роботу 15 мобільних (пересувних) класів безпеки. Також МВС підготовлено 44 фахівці ДСНС та Нацполіції, які в цих мобільних класах безпеки працюватимуть спільно з викладачами. Такі класи функціонують у Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Сумській, Харківській, Чернігівській областях та місті Києві (з обслуговуванням Житомирської області).

Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) спільно з МОН, МВС та ДСНС запустили онлайн-курс «Як навчати дітей мінної безпеки» для освітян, рятувальників та поліцейських, присвячений ефективному викладанню мінної безпеки дітям і підліткам з огляду на їхні вікові та психологічні особливості в інтерактивній формі, що відповідає міжнародним нормам мінної просвіти (18 грудня 2023 році).

Постановою КМУ від 22.12.2023 № 1364 «Про внесення зміни до категорій об'єктів державної з форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах» внесено зміни до постанови КМУ від 21.11.2018 № 975, якими доповнено категорії об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, що підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах, закладами освіти державної та комунальної форм власності.

Із метою створення безпечних умов навчання в закладах освіти України запроваджено спільний проєкт МОН та МВС «Служба освітньої безпеки».

МОН спільно з МВС, Національною поліцією України та обласними, Київською міською військовими адміністраціями визначено 402 заклади загальної середньої освіти для першочергового забезпечення охороною, які розташовані в прикордонних областях держави та наближені до лінії бойових дій (Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Київська, Миколаївська, Рівненська, Сумська та Чернігівська області). Наразі опрацьовується додатковий перелік закладів загальної середньої освіти з метою включення їх до реалізації проєкту «Служба освітньої безпеки» у 2024 році

З метою облаштування укриттів у закладах освіти прийнято постанову КМУ від 28.04.2023 № 419 про субвенцію з державного бюджету на облаштування безпечних умов у закладах ЗСО. За інформацією обласних, Київської міської військових адміністрацій у 2023 році затверджено 310 проєктів, пов'язаних із будівництвом, реконструкцією, капітальним ремонтом захисних споруд цивільного захисту в закладах загальної середньої освіти, які реалізовувалися за рахунок зазначеної субвенції та співфінансування з місцевих бюджетів.

На проведення будівництва укриттів затверджено 37 проєктів, реконструкції – 21 проєкт, реставрації – 1 проєкт, капітального ремонту – 211 проєктів, для 40 – розробляється проєктно-кошторисна документація.

Завершено роботи на 30 об'єктах, із них 14 – у Сумській області, 5 – у Львівській, 4 – у Закарпатській, 3 – у Тернопільській та по 1 – у Дніпропетровській, Київській, Харківській, Хмельницькій областях.

Державним бюджетом України на 2024 рік передбачена субвенція у розмірі 2,5 млрд грн на облаштування безпечних умов у закладах освіти, де діти здобувають повну загальну середню освіту.

Для забезпечення підвезення учасників освітнього процесу прийнято постанову КМУ від 28.04.2023 № 418, якою затверджено Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання шкільних автобусів.

Прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 15.09.2023 № 986 про доповнення Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання шкільних автобусів нормою, що для закладів ЗСО, у яких освітній процес організовано за дистанційною формою здобуття освіти, придбання шкільних автобусів не здійснюється. Пріоритетними є школи, де учні навчаються в очному або змішаному форматах.

За рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам та коштів місцевих бюджетів на умовах співфінансування придбано 531 шкільний автобус, із них – 85 спеціально обладнаних для перевезення маломобільних груп населення.

Державним бюджетом на 2024 рік також передбачена субвенція в розмірі 1 млрд грн на придбання шкільних автобусів.

На сайтах обласних військових адміністрацій, їх структурних підрозділів, закладів освіти розміщено матеріали щодо правил поведінки населення,

зокрема учасників освітнього процесу, під час надзвичайних ситуацій та в умовах бойових дій. Статті відповідної тематики публікуються в місцевих засобах масової інформації, інтернет-виданнях. В закладах освіти проводяться заняття щодо надання долікарської допомоги особам, постраждалим в результаті вибуху, безпечної поведінки під час обстрілів, сучасних засобів ураження, мінної безпеки до яких долучаються всі учасники освітнього процесу.

2. Стан травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти.

Відповідно до пункту 5 розділ IV Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, затвердженого наказом МОН від 16.05.2019 № 659, зареєстрованого в Мін'юсті 13 червня 2019 р. за № 612/33583, заклади освіти, органи управління освітою місцевих органів виконавчої влади, МОН здійснюють аналіз причин нещасних випадків, що трапилися із здобувачами освіти, розробляють заходи щодо їх запобігання.

Аналіз травматизму проводився за результатами розслідувань нещасних випадків із здобувачами освіти та працівниками закладів освіти, що трапилися під час освітнього процесу, виробництва та у побуті, внаслідок отримання травм, отруєння або інтоксикації. Стан травматизму здобувачів освіти та працівників закладів освіти визначався за результатами розгляду річних звітів з травматизму закладів вищої та фахової передвищої освіти, органів управління освітою обласних та Київської міської військових адміністрацій.

Довідково:

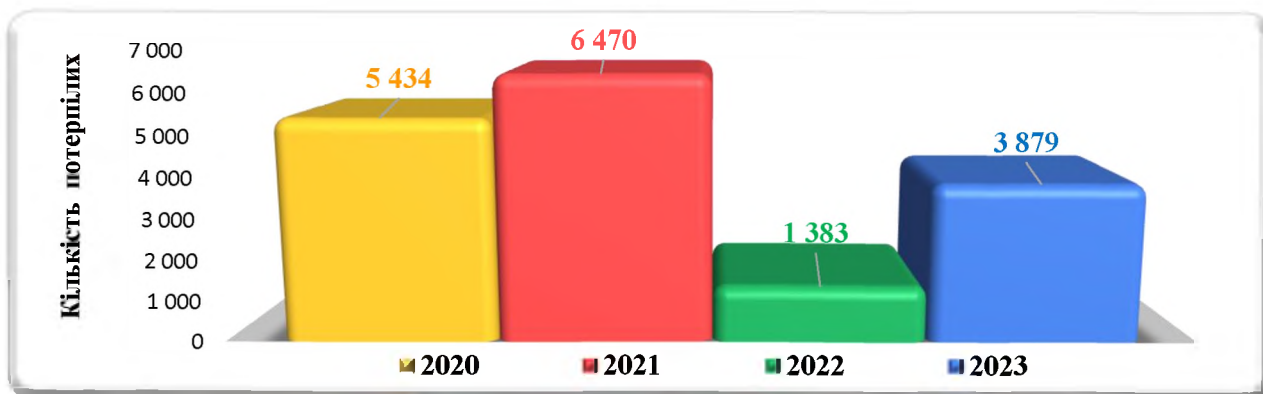
Нещасний випадок – обмежена в часі подія, раптовий вплив небезпечного чинника чи середовища, що сталися під час освітнього процесу, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю чи настала смерть здобувача освіти.

Отруєння або інтоксикація – порушення функцій чи ушкодження органів людини внаслідок дії отрут або токсинів, що потрапили до організму чи утворилися в ньому.

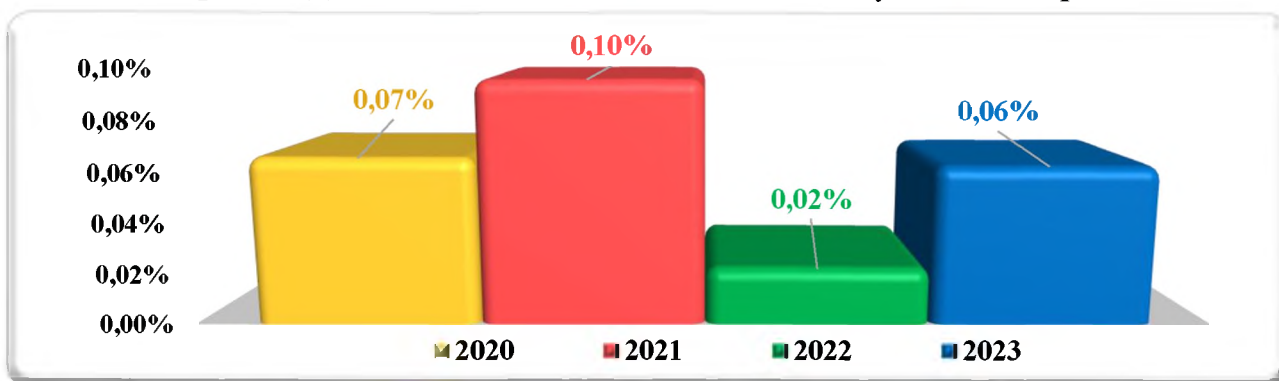
Травма – порушення анатомічної функції тканин або органів людини, спричинене зовнішньою дією або впливом зовнішнього чинника.

2.1. Стан травматизму серед здобувачів освіти під час освітнього процесу.

За оперативною інформацією органів управління освітою обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності в період **2020 – 2023 років** під час освітнього процесу було обліковано **17,166 тис. травмованих здобувачів освіти**, у тому числі **22 випадка із смертельними наслідками** (Діаграма 1 та 2).

Діаграма 1. Динаміка кількості нещасних випадків у 2020 - 2023 роках

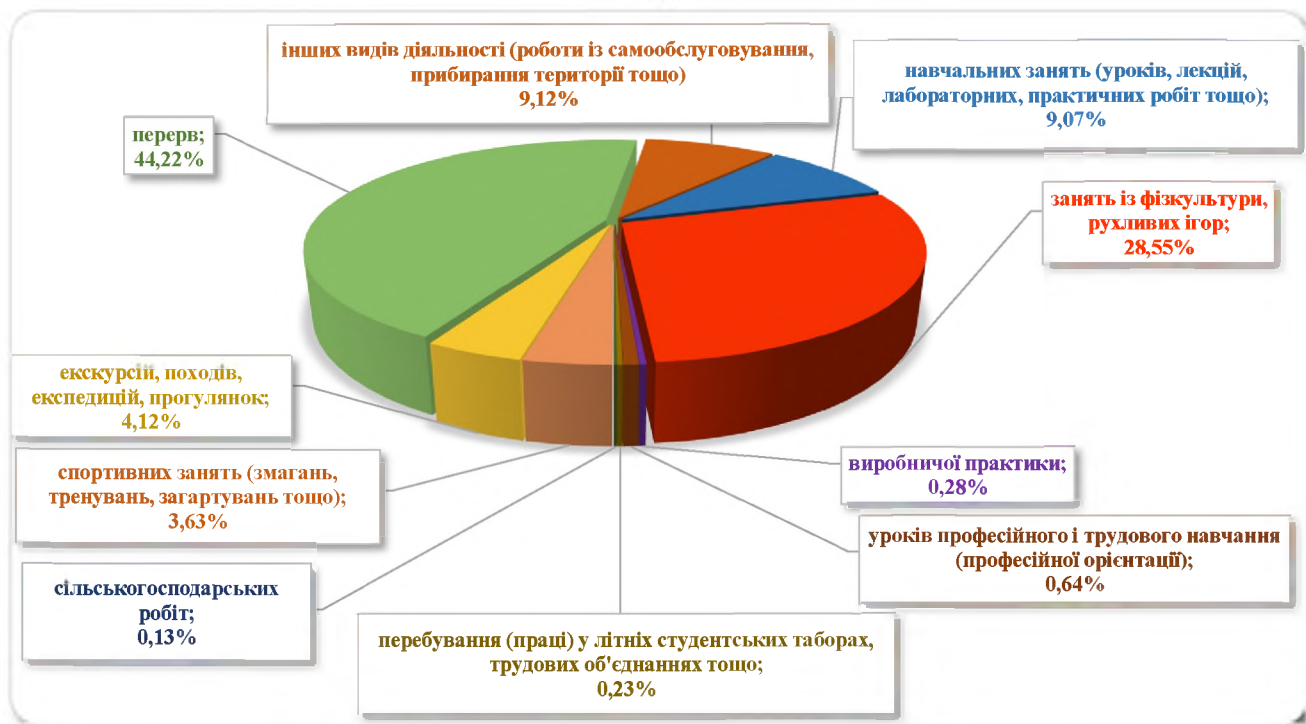
Діаграма 2. Відсоткова динаміка нещасних випадків у 2020 - 2023 роках

На динаміку отримання травм здобувачами освіти здебільшого вплинули зовнішні причини. Так з переходом закладів освіти на дистанційний режим роботи внаслідок початку повномасштабної агресії російської федерації кількість травмованих здобувачів освіти значно зменшилось. Але з переходом закладів освіти у звичайний режим роботи (офлайн) в більшості регіонів за 2023 рік спостерігається значне збільшення травмованих здобувачів освіти у порівнянні із 2022 роком.

Найбільшу кількість нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу у 2023 році, зареєстровано в таких областях:

Житомирська – 331 випадків (0,17 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Рівненська – 313 випадків (0,13 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Черкаська – 233 випадка (0,13 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Закарпатська – 271 випадка (0,12 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Вінницька – 277 випадка (0,11 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Хмельницька – 227 випадка (0,11 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Івано-Франківська – 220 випадків (0,10 % від загальної кількості здобувачів освіти).

За узагальненою статистичною інформацією за період 2019 – 2023 років нещасні випадки із здобувачами освіти під час освітнього процесу, що відбуваються під час перерв та занять із фізкультури та рухливих ігор, є причиною 73 % всіх дитячих травм у закладах освіти (Діаграма 3).

Діаграма 3. Відсотковий розподіл нещасних випадків за видами діяльності у період з 2020 по 2023 рік

Проте питома вага «дитячих» травм серед травм усього населення України складає близько 30 %. Чому діти травмуються частіше за дорослих? На травмування у дитячому віці впливають рівень виховання, вікові та індивідуально-психологічні особливості дітей, умови їх життя. Доведено, що у 82,5 % випадків причиною травми є поведінка самої дитини і тільки у 17,5 % – наявність «травмонебезпечних ситуацій».

2.2. Стан невиробничого травматизму із смертельними наслідками серед здобувачів освіти

За офіційною інформацією ювенальних прокурорів України понад **1715** дітей постраждали в Україні внаслідок терористичних дій російської федерації. Станом на ранок 18 січня 2024 року **520** дітей загинули та понад **1195** отримали поранення різного ступеня тяжкості.

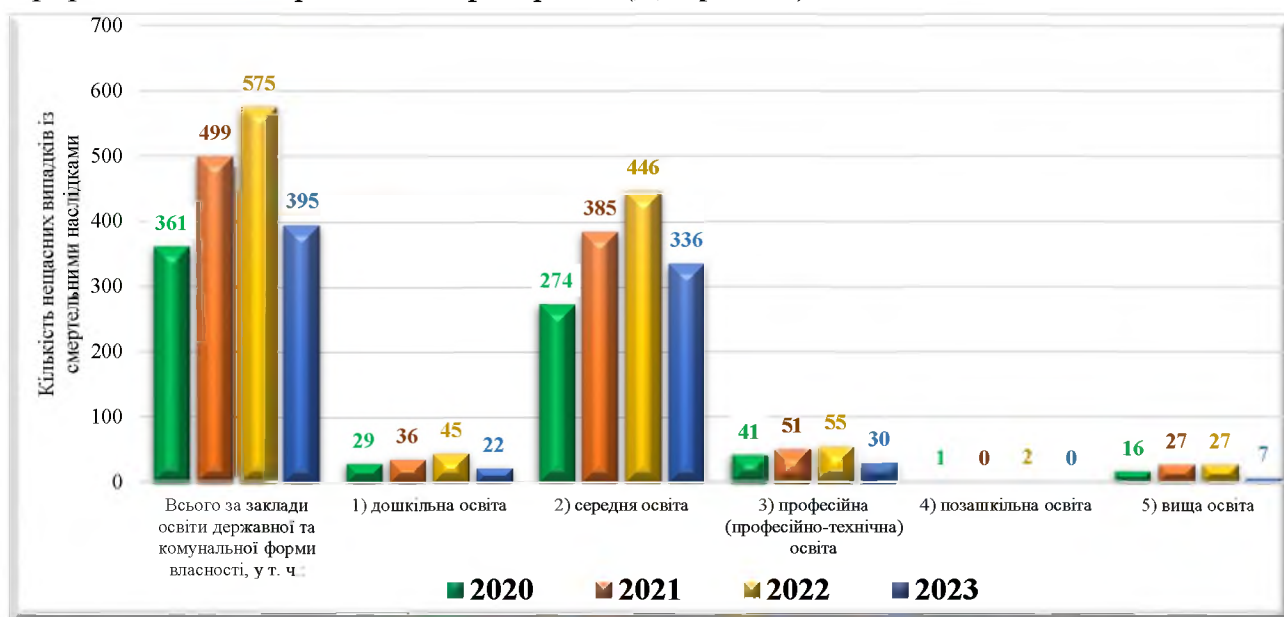
Найбільша кількість дітей постраждала в таких областях: Донецькій - 504, Харківській - 315, Херсонській - 145, Київській - 130, Дніпропетровській - 111, Запорізькій - 100, Миколаївській - 101, Чернігівській - 72, Луганській - 67.

Ці відомості не є остаточними, оскільки триває робота щодо їх встановлення у місцях ведення активних бойових дій, на тимчасово окупованих та звільнених територіях.

На виконання пункту 6 розділу IV Порядку розслідування МОН здійснює облік нещасних випадків невиробничого характеру із смертельними наслідками, що трапились із здобувачами освіти у побуті.

За оперативною інформацією органів управління освітою обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності, що належать до сфери управління

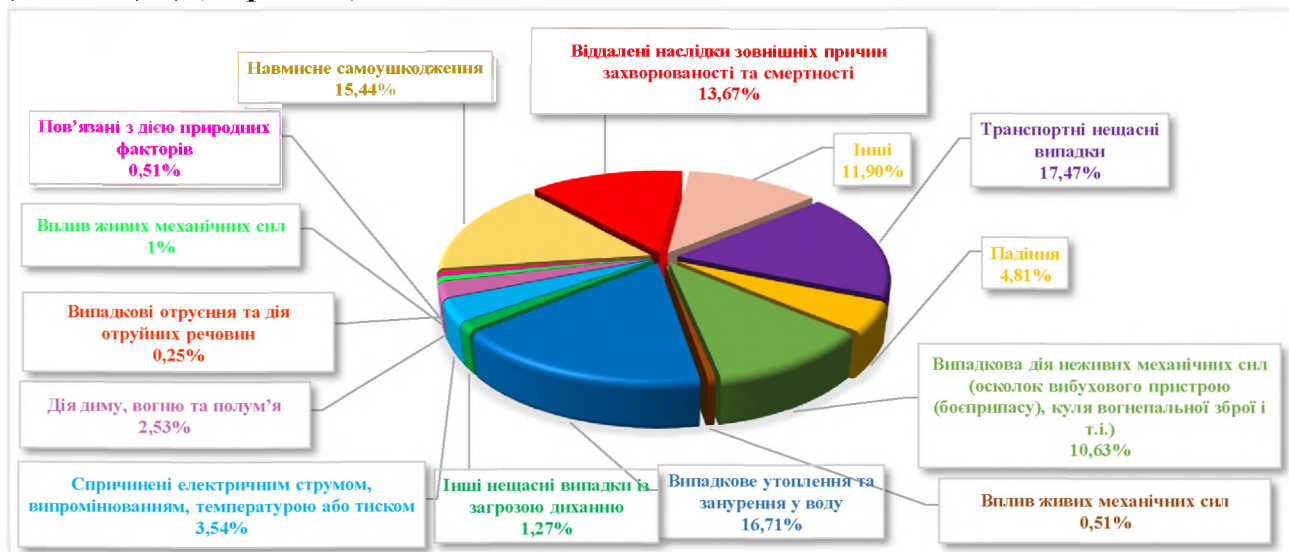
МОН, за чотири роки в період 2020 – 2023 років загинуло 1,693 тис здобувачів освіти, у тому числі 395 дітей загинуло у 2023 році, з них 42 дітини– внаслідок терористичних дій російської федерації. (Діаграма 4)

Діаграма 4. Динаміка невиробничого травматизму із смертельними наслідками у 2020 - 2023 роках за складниками освіти

Найбільшу кількість нещасних випадків у 2023 році, які привели до загибелі учасників освітнього процесу у побуті, зареєстровано у Дніпропетровській (40), Харківській (29), Київській (26) областях та у місті Києві (33).

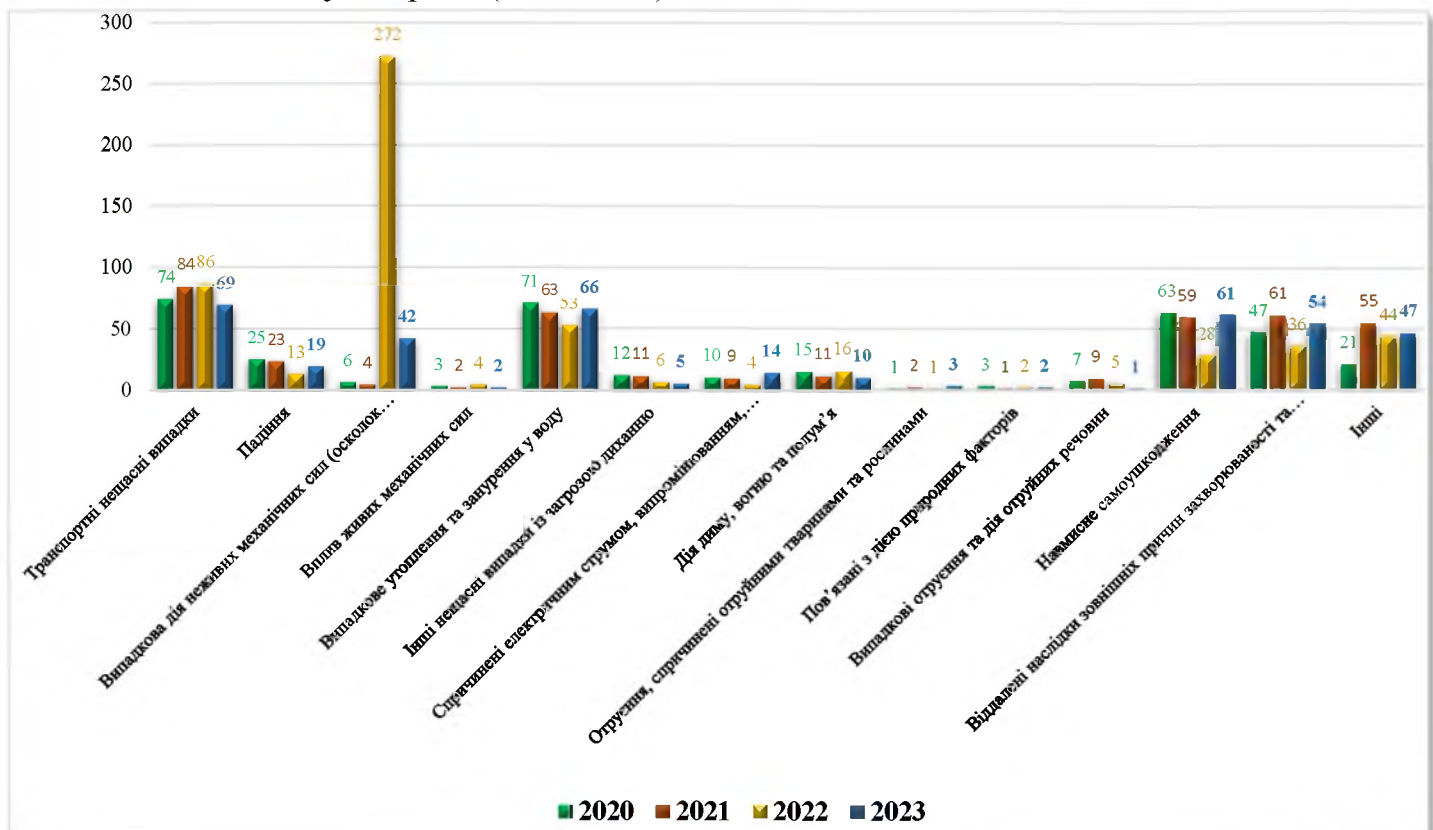
Згідно зі статистикою невиробничого травматизму із смертельними наслідками у 2023 році на першому місці за поширеністю знаходяться транспортні нещасні випадки (17,47%), на другому – випадкове утоплення та занурення у воду (16,71%), на третьому – навмисне самоушкодження (15,44%), на четвертому – віддалені наслідки зовнішніх причин захворюваності та смертності (13,67%). (Діаграма 5).

Діаграма 5. Відсотковий розподіл нещасних випадків із смертельними наслідками за причинами їх виникнення у 2023 році

Порівняно з 2022 роком кількість нещасних випадків у 2023 році зменшилась на 31,3 % (з 575 до 395 випадків) (Діаграма 6), при цьому кількість нещасних випадків, що пов'язані з:

- транспортними засобами зменшилось у 1,2 рази (з 86 до 69);
- випадковим утопленням та зануренням збільшилось у 1,2 рази (з 53 до 66);
- випадковою дією неживих механічних сил (осколок вибухового пристрою (боєприпасу), куля вогнепальної зброї і т.і.) зменшилась у 6,5 рази (з 272 до 42);
- випадковим утопленням та зануренням зменшилась у 1,2 рази (з 66 до 53);
- навмисним самоушкодження збільшилось у 2,2 рази (з 28 до 61);
- віддаленими наслідками зовнішніх причин захворюваності та смертності збільшилось у 1,5 рази (з 36 до 54).

Діаграма 6. Динаміка невинного травматизму із смертельними наслідками у 2020 - 2023 роках за причинами їх виникнення

Викликає стурбованість рівень травматизму внаслідок нещасних випадків на воді, навмисного самоушкодження та внаслідок зовнішніх причин захворюваності здобувачів освіти.

Крім причин нещасних випадків із смертельними наслідками внаслідок воєнних дій, основними причинами таких випадків можуть бути порушення правил та інструкцій з безпеки життєдіяльності, небажання виконувати вимоги безпеки на вулиці, біля водойм, у побуті тощо. У віковому аспекті найбільша кількість нещасних випадків припадає на здобувачів освіти віком від 6 до 14 років.

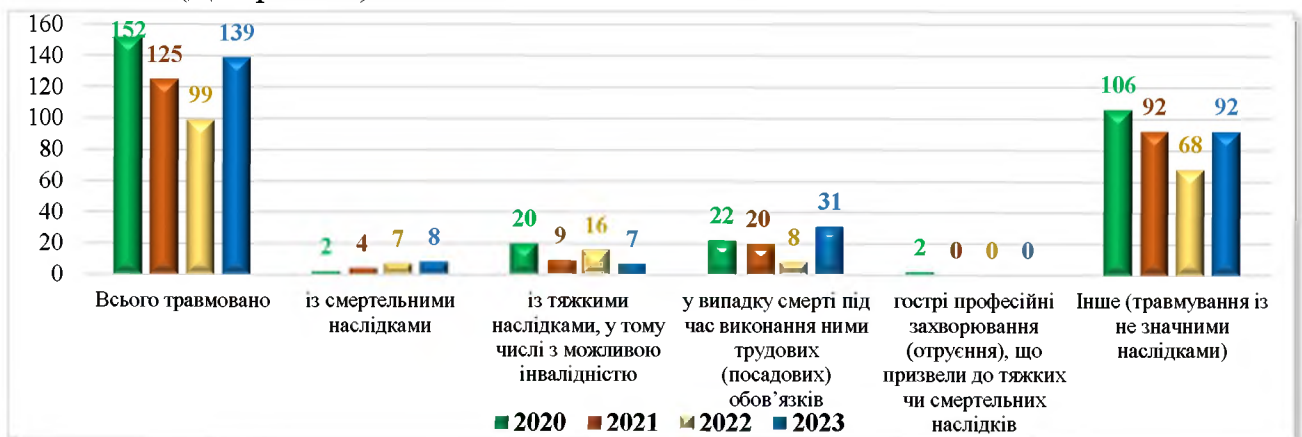
За масштабами, збитками та складністю вирішення проблем травматизму невинного характеру із смертельними наслідками є соціально небезпечним явищем.

Ситуація щодо травматизму у побуті потребує: системного управління з питань профілактики травматизму невиробничого характеру на всіх рівнях; усвідомлення пріоритетності вимог охорони життя і здоров'я населення над іншими інтересами; фінансування відповідних попереджувальних заходів у сфері безпеки життєдіяльності; посилення контролю за виконанням заходів з профілактики травматизму невиробничого характеру, планування заходів з пожежної безпеки, безпеки дорожнього руху, запобігання дитячому травматизму; проведення роз'яснювальної роботи серед населення стосовно профілактики травматизму невиробничого характеру, у тому числі через засоби масової інформації.

2.3. Стан виробничого травматизму серед працівників закладів освіти

За оперативною інформацією органів управління освітою обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності, що належать до сфери управління МОН, у 2023 році зареєстровано 139 потерпілих (з них 8 – із смертельними наслідками) від нещасних випадків/гострих професійних захворювань на виробництві, на яких складено акти за формою Н-1/П. Порівняно з 2022 роком кількість страхових нещасних випадків збільшилось в 1,4 раза (з 99 до 139), кількість смертельно травмованих осіб збільшилось на 1 (з 7 до 8).

Збільшення рівня виробничого травматизму та професійної захворюваності в закладах освіти державної та комунальної форми власності, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління МОН, обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій, у 2023 році обумовлено наслідками повномасштабної збройної агресії та зменшенням кількості працівників, які працюють дистанційно (віддалено). Крім того, постійні психологічні (стресові) навантаження від наслідків воєнних дій, особливо в районах наближених до районів бойових дій, впливають на погіршення загального стану здоров'я працівників, що приводять до загострення хронічних захворювань та як наслідок смерті під час виконання ними трудових (посадових) обов'язків (Діаграма 7).

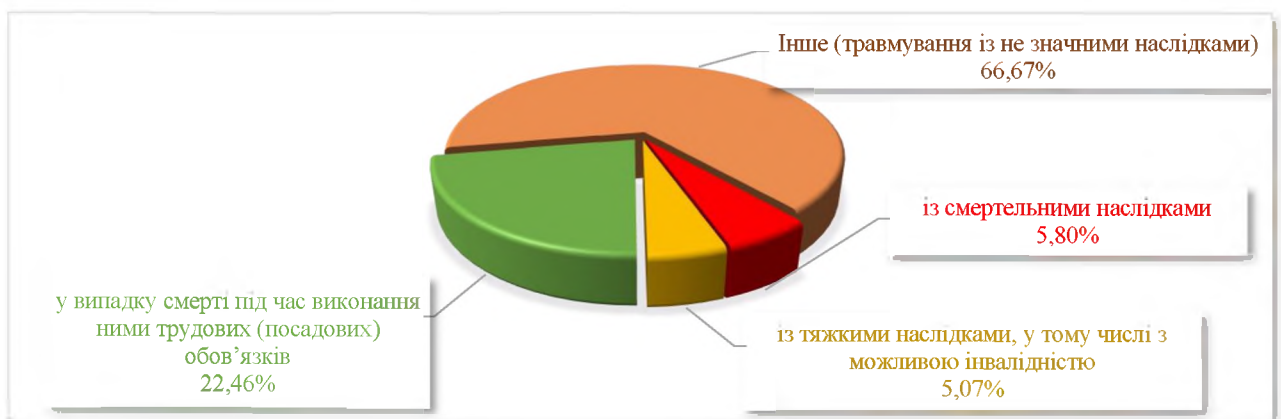
Діаграма 7. Динаміка виробничого травматизму серед працівників закладів освіти

Найбільше у 2023 році травмувалися технічні працівники (66) та педагогічні працівники (26). (Діаграма 8.)

Діаграма 8. Відсотковий розподіл нещасних випадків по групах працівників

Серед причин страхових нещасних випадків у 2023 році переважають травмування із незначними наслідками – майже 67% (92 випадка), у випадку смерті під час виконання ними трудових (посадових) обов'язків – майже 22,5 % (31 випадок), із смертельними наслідками – майже 6 % (8 випадків) з тяжкими наслідками, у тому числі з можливою інвалідністю – 5 % (7 випадків), (Діаграма 9).

Діаграма 9. Відсотковий розподіл причин нещасних випадків на виробництві

Незважаючи на триваючу широкомасштабну збройну агресію, а в окремих регіонах в умовах ведення активних бойових дій, керівники та відповідальні посадові особи з охорони праці та безпеки життєдіяльності закладів освіти продовжують виконувати свої основні функції щодо забезпечення безпечних та нешкідливих умов праці, а також профілактики травматизму під час виробництва.

Основними причинами нещасних випадків, як і у попередніх роках, є організаційні, які складають майже 59 %. Аналіз причин нещасних випадків показує, що основною причиною виробничого травматизму залишається людський фактор. В першу чергу це недоліки та упущення в організації охорони праці з боку керівництва закладів освіти, підприємств, установ та організацій, а також нехтування працюючими особистою безпекою.

МОН, органами управління освітою місцевих органів виконавчої влади, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності здійснюється моніторинг кількості нещасних випадків, які сталися з

працівниками під час виконання ними трудових обов'язків, у тому числі через активні бойові дії, а також стану проведення розслідувань цих випадків.

На виконання законів України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 21.09.2022 № 2620-IX, постанов Кабінету Міністрів України від 15.11.2022 № 1289 та від 02.12.2022 №1350, внесені відповідні зміни до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування та рішень Уряду, що набули чинності 01 січня 2023 року. Функції та завдання Фонду соціального страхування України за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку передані Пенсійному фонду України.

Відтепер застраховані особи, потерпілі внаслідок нещасного випадку на виробництві, члени їх сімей, а також страхувальники мають звертатись до органів Пенсійного фонду України з усіх питань загальнообов'язкового державного соціального страхування, зокрема:

фінансування допомог по тимчасовій втраті працездатності і по вагітності та пологах;

виплати допомог на поховання;

подання заяв-розрахунків для фінансування листків непрацездатності;

призначення, перерахування та здійснення страхових виплат з відшкодування шкоди, заподіяної потерпілому внаслідок нещасного випадку на виробництві та/або професійного захворювання або особам, які мають право на страхові виплати в разі смерті потерпілого.

Постановою правління Пенсійного фонду України від 21.12.2022 № 28-3 «Деякі питання фінансування для здійснення виплат та надання соціальних послуг, визначених Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» визначено особливості застосування Порядку фінансування страхувальників для надання матеріального забезпечення застрахованим особам у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та окремих виплат потерпілим на виробництві за рахунок коштів Фонду соціального страхування України, затвердженого постановою правління Фонду соціального страхування від 19 липня 2018 року № 12, на період до прийняття правлінням Пенсійного фонду України нового порядку.

Для отримання фінансування для надання матеріального забезпечення застрахованим особам у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та окремих виплат потерпілим на виробництві страхувальник, як і раніше, має подати заяву-розрахунок, що містить інформацію про нараховані застрахованим особам суми страхових виплат за їх видами.

Така заява-розрахунок починаючи з 1 січня 2023 року подаватиметься через відповідний інтерфейс в особистому електронному кабінеті страхувальника на Веб-порталі електронних послуг Пенсійного фонду України.

Можливість формування та подачі заяв-розрахунків безпосередньо з особистого електронного кабінету без залучення додаткового програмного забезпечення буде доступна всім роботодавцям.

В той же час страхувальники, які з якихось причин не можуть користуватись електронним кабінетом на веб-порталі електронних послуг Пенсійного фонду України, можуть скласти заяву-розрахунок в паперовій формі та подати її до будь-якого відділу обслуговування громадян (сервісного центру).

Ознайомитися із повним текстом інформації можна за посиланням: <https://www.pfu.gov.ua/2155351-z-1-sichnya-2023-roku-nabuvave-chynnosti-zakonu-ukraviny-vid-21-09-2022-2620-ix-pro-vnesennya-zmin-do-zakonu-ukraviny-pro-zagalnoobov-vazkove-derzhavne-sotsialne-strahuvannya-ta-zakonu-ukraviny-pro-za/>

3. Щодо вирішення проблемних питань покращення стану травматизму серед учасників освітнього процесу

Покращення стану травматизму серед учасників освітнього процесу можливо у разі комплексного підходу кожного до проблем профілактики травматизму на всіх рівнях та має включати не тільки внесення змін у законодавчі та нормативно-правові акти й набуття практичних безпекових навичок у всіх сферах діяльності, а також необхідно змінити ставлення кожного до особистої безпеки, усвідомлення, що запорукою безпеки є неухильне дотримання всіма учасниками освітнього процесу встановлених правил поведінки. За таких умов зможемо докорінно змінити ситуацію на краще.

Питання безпеки закладів освіти та рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та викладання, організації безпечного освітнього середовища є особливо актуальним у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, а забезпечення безпечних умов надання освітніх послуг в закладах освіти необхідно тримати на постійному контролі керівництва МОН, місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та закладів освіти.

Роботу з профілактики травматизму в закладах освіти необхідно проводити диференційовано, залежно від віку здобувачів освіти. Заходи щодо профілактики травматизму повинні включатися в план виховної роботи, який контролюється керівництвом закладу освіти, спрямовуються на профілактику травматизму та проводяться в позаурочний час. Знання та навички, отримані в закладі освіти, закріплюються в повсякденному житті. Основна увага дорослих у закладах освіти має бути направлена на попередження травматизму під час перерв, занять із фізкультури та рухливих ігор, а також на навчання дітей правилам безпеки життєдіяльності, порядку дій у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації, у тому числі порядку дій у разі оголошення сигналу «Повітряна тривога», поводження біля водойм, дотримання правил дорожнього руху тощо. Крім того, необхідно звернути увагу на виконання заходів психологічного забезпечення з метою попередження випадків навмисного самоушкодження серед здобувачів освіти.

4. Висновок та пропозиції

Профілактикою травматизму серед учасників освітнього процесу сьогодні стурбований весь світ. Наслідки воєнних дій, все більше жорстокий прогрес призводить до того, що за останній час збільшується кількість важких ушкоджень,

ускладнених шоком, крововтратою, порушеннями життєво важливих функцій організму. Адже дії агресора непередбачувані, а наслідки воєнних дій більш трагічні. Крім того, машини стали швидшими, електротехніка поширенішею, будинки вищі, скла і бетону більше, часу менше. А швидкості, спритності, гнучкості у дітей стає все менше. Ось чому в більшості країн проблемою дитячого травматизму стурбовані не тільки лікарі, а й інженери, юристи, педагоги та політики. Але ніякі громадські діячі і організації не будуть думати про здоров'я дітей більше, ніж їх власні батьки і вчителі.

Незважаючи на універсальність профілактичної стратегії, має бути індивідуальний підхід до розробки програм профілактики для кожної вікової групи з огляду на визначені фактори ризику травмування.

У роботі закладу освіти одним із пріоритетних завдань є формування стійких здоровозбережувальних компетентностей здобувачів освіти, навичок безпечної поведінки на території закладу освіти, на вулицях і дорогах. Крім того, здійснювати контроль за відповідністю умов навчання санітарно-епідеміологічним нормам. Основною формою профілактики дитячого травматизму в закладі освіти є інструктування з охорони праці та безпеки життєдіяльності як працівників закладу освіти, так і здобувачів освіти. А регулярне проведення профілактичних бесід із здобувачами освіти та їх батьками про необхідність дотримання правил поведінки як у закладі освіти так й у побуті, має стати одним з основних заходів попередження дитячого травматизму. У школі необхідно на час перерв визначати графіки чергування вчителів та учнів старших класів в коридорах і рекреаціях школи.

З метою профілактики травматизму серед учасників освітнього процесу пропонується визначити основні завдання керівникам органів управління освітою обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів освіти та установ, що належать до сфери управління МОН.

Наголосити на тому, що виконання завдань щодо попередження травматизму серед учасників освітнього процесу залишається одним з першочергових завдань керівників всіх рівнів задля забезпечення прав учасників освітнього процесу на безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці. Адже, як визначено основним законом держави, Конституцією України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Завідувач сектору мобілізаційної роботи,
цивільного захисту та безпеки життєдіяльності

Андрій ЦИМБАЛ